

в) Валентність Р виражається на рівні діалогічної єдності (у стимулюючій репліці, а Q – виражається у реагуючій).

(10) «*Wie lange kennen Sie eigentlich meine Mutter, Herr Strach?*» – «*Ungefähr ein Jahr.*» (P = *kennen Sie eigentlich meine Mutter...*)

Отже, якщо валентність Q має завжди експліцитне заповнення, валентність Р не завдає труднощів для її визначення, то валентність R при синтаксичній незаповненості потребує для свого визначення більший за обсягом фрагмент тексту або передбачає активізацію різного роду знань у свідомості слухача. Саме валентність R зумовлює неоднозначність своєї інтерпретації в лінгвістичних дослідженнях.

Нетривіальна сфера дії градуальних часток зумовлює їхнє функціонування як когезійних маркерів, що буде предметом дослідження іншої статті.

Список наукових джерел

1. Богуславский И. М. Сфера действия лексических единиц. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 464 с.
2. Лагакер Р. В. Природа грамматической валентности // Вест. Моск. ун-та. – Сер. 9. Филология. – 1998. – № 5. – С. 73-111.
3. Лосев А. Ф. О понятии языковой валентности // Изв. АН СССР. Сер. лит. и яз. – 1981. – Т. 40. – № 5. – С. 403-411.
4. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения. – М.: Высш. шк., 1988. – 168 с.
5. Степанова М. Д., Хельбиг Г. Части речи и проблема валентности в современном немецком языке. – М.: Высш. шк., 1978. – 258 с.
6. Сэпир Э. Градуирование. Семантическое исследование // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XVI: Лингвистическая прагматика. – М.: Прогресс, 1985. – С. 43-78.
7. Altmann H. Die Gradpartikeln im Deutschen. Untersuchungen zu ihrer Syntax, Semantik und Pragmatik: Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophie. – Tübingen: Niemeyer, 1976. – 334 S.
8. Helbig G., Buscha J. Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. – Leipzig. Berlin. München. Zürich. New York: Langenscheidt Verlag Enzyklopädie, 1993. – 736 S.
9. Jacobs J. Zur Syntax und Semantik der Gradpartikeln im Deutschen / Linguistische Arbeiten 138. – Tübingen: Niemeyer, 1983. – 298 S.
10. Karttunen L., Peters S. Conventional implicature / Syntax and semantics. – N. Y.: Acad. Press., 1979. – Vol. 11: Presupposition. – P. 1-56.
- König E. Gradpartikeln // Handbuch zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft. – 1991. – № 6. – S. 786-803.

Список лексикографічних джерел

11. *Agricola 1*: Agricola E. Wörter und Wendungen. Wörterbuch zum deutschen Sprachgebrauch. – Leipzig: Bibliographisches Institut, 1962. – 792 S.
12. *Duden* – Deutsches Universalwörterbuch / Herausgegeben und bearbeitet vom wissenschaftlichen Rat und den Mitarbeitern der Dudenredaktion unter der Leitung von G. Drosdowski. – 2. Auflage. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich.: Dudenverlag, 1989. – 1816 S.
13. *Wahrig 1*: Wahrig G. Der kleine Wahrig Wörterbuch der deutschen Sprache. – München: Mosaik, 1982. – 943 S.

Список ілюстративних джерел

14. *Danella U.* Der Unbesiegte. Roman. – München: Wilhelm Heyne, 1989. – 480 S.
15. Höber H. W. Nun komm ich als Richter. – Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch, 1989. – 126 S.
16. *Mellin B.* Endlich hast du mir verziehen. Bastei Fürsten-Roman. – Bd. 162. – Bergisch Gladbach: Lübbe, 2000. – 64 S.
17. *Schmieder M.* Nachtfrost. DIE Reihe. – Berlin: Das Neue Berlin, 1975. – 191 S.

Зеленська О. П., Посохова А. В. ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ КУРСАНТІВ ВНЗ МВС УКРАЇНИ

Загальносвітові процеси глобалізації і сучасні інформаційні технології зумовили формування нової моделі освіти, яка виявилася в концепції відкритого європейського освітнього простору, перш за все, у сфері вищої освіти, здатній найбільш адекватно реагувати на зміни в соціально-економічній сфері європейського співтовариства. Реформа освіти в Україні, яка спирається на положення Болонської конвенції, включає як один зі своїх провідних компонентів – реформу мовної освіти, тобто перш за все реформу навчання іноземних мов і методики такого навчання [6, с. 3].

Із всіх основних аспектів іноземної мови, які повинні практично засвоюватися курсантами чи студентами в процесі навчання, найважливішим і найсуттєвішим необхідно вважати лексику, тому що без запасу слів, хоча б незначного, неможливо володіти мовою.

Проблема навчання лексики іноземної мови віддавна привертає до себе увагу методистів, педагогів і науковців. Різні аспекти цієї проблеми розглядали В. М. Андрющенко, І. М. Берман, В. А. Бухбіндер, Б. А. Ладіус, А. А. Миролюбов, І. В. Рахманов, Є. І. Пассов, В. Л. Скалкін, Л. Б. Котлярова, Г. П. Савченко, Г. В. Рогова, Ф. М. Рабінович, Т. Є. Сахарова та інші. Однак вона виявилася такою ємкою і важливою, що вимагає свого подальшого аналізу і вирішення. Тому метою нашої статті є дослідження формування *лексичної компетенції* у процесі навчання англійської мови для спеціальних цілей курсантів ВНЗ МВС України з урахуванням об'єктивних факторів, що стосуються організації навчального процесу, кількості годин, ступеня володіння курсантами англійською мовою тощо.

При вивченні іноземної мови ставиться за мету досягнення тим, хто навчається, такого рівня *мовленнєвої компетенції* (під *компетенцією* мається на увазі сума знань, умінь і характерних рис, які дозволяють особистості виконувати певні дії), щоб він (вона) міг спілкуватися, здійснювати мовленнєву комунікацію, розвивати комунікативну компетенцію (розуміння/аудіювання, читання/, говоріння, письмо). *Комунікативна компетенція* складається, зокрема з мовної, а *мовна компетенція*, в свою чергу, містить *лексичну*, граматичну, фонологічну та орфографічну. *Лексична компетенція* – це знання і здатність використовувати мовний словниковий запас, що складається з лексичних і граматичних елементів. *Лексичні елементи* включають: стійкі вирази (розмовні вирази/формули, фразеологічні ідіоми, застигли стійкі вирази, стійкі словосполучення, стійкі розмовні вирази, що складаються зі слів, які зазвичай вживаються разом) та однослівні форми (іменники, дієслова, прикметники, прислівники, числівники). *Граматичні елементи* містять артиклі, займенники, прийменники, сполучники, частки, допоміжні дієслова [2, с. 110-111].

Зараз, коли на навчання іноземної мови у ВНЗ МВС України відводиться невелика кількість годин (216 годин, ця кількість годин час від часу переглядається в сторону її зменшення) досить важко проводити систематично скільки-небудь серйозну роботу над лексикою на практичному занятті. Робота над лексикою в основному зводиться до того, що курсанти на самопідготовці випишують нові слова з тексту, якщо в підручнику

немає вокабуляру після тексту чи словника в кінці підручника, і виконують ряд лексичних вправ. Така робота є недостатньою і не може забезпечити міцне засвоєння лексики. Аналіз мовленнєвої діяльності, зокрема у професійному спілкуванні студентів і курсантів свідчить про невисокий рівень володіння ними багатозначними словами, реаліями; низький показник кількості слів у довготривалій пам'яті; неточність засвоєння термінів, значення сталих словосполучень. Причини недостатнього володіння курсантами лексичними одиницями, у тому числі й термінами, також полягають у труднощах підрахунку одиниць словника, об'ємності, багатоаспектності слова, яке має граматичне і власне лексичне значення, багатомірності смислових відношень слова у словнику, безпосередньому співвідношенні слова з позамовною дійсністю. Тому необхідно внести суттєві зміни у засвоєння курсантами лексичних одиниць. Одним із шляхів виправлення такого становища є інтенсивна робота на практичних заняттях, систематичне розігрування типових комунікативних ситуацій професійного спілкування [8, с. 169], а також методично вагомою є опора на контекст, що є особливо важливим для репрезентації та семантичного декодування термінологічної лексики у системі роботи, спрямованої на формування термінологічної компетенції. Необхідно продумати систему роботи над лексикою, основуючись на низці факторів – інформативності та розпізнанні лексики; створення міцних асоціацій у зв'язку з ілюстрацією, ситуацією, контекстом, життєвим досвідом курсантів, їх інтересами та схильністю. Для того, щоб довести того, хто навчається, до мети – володіння словами іноземної мови – викладач як хороший провідник повинен добре знати дорогу і передбачити труднощі [4, с. 27].

Важливо розвивати у студентів уміння швидко й правильно будувати свою мовленнєву діяльність, формувати соціально-комунікативну позицію фахівця у галузі права. Обмежені мовленнєві можливості студентів є перешкодою для «дійсного» іншомовного спілкування [7, с. 63].

Тому для ефективного навчання іноземних мов, зокрема для оволодіння курсантами на рівні навичок продуктивним словником-мінімумом, засвоєння на рівні вмінь рецептивним словниковим запасом, а також вироблення вміння користуватися потенційним словниковим запасом треба вирішити ряд проблем. До них можна віднести такі, як:

- за якими принципами здійснювати відбір оригінальної автентичної навчальної літератури: існує два підходи до відбору текстів – це вузька спеціалізація або тексти загального напрямку. Навчання такої літератури повинно бути засноване на ретельному дозуванні навчального матеріалу (в логічному, методичному та психологічному плані);

- за якими принципами здійснювати відбір професійно спрямованої лексики;
- якими методами користуватися на практичних заняттях, щоб процес засвоєння лексики проходив якнайшвидше, найефективніше і щоб вона була засвоєна ґрунтовно;

- які прийоми і форми роботи можна запропонувати курсантам для набуття лексичної компетенції під час самостійної роботи в позааудиторний час; це є дуже суттєвим, оскільки на курс навчання іноземної мови, як було зазначено вище, виділяється невелика кількість годин;

- яким чином здійснювати опрацювання лексики. У цьому плані необхідно орієнтуватися на особистісно-орієнтований підхід, спрямований на неперервний розвиток особистості того, хто навчається, і який органічно вписується в процес навчання іноземних мов у ВНЗ. Вимоги, які ставляться до підготовки спеціалістів з вищою освітою, а також нове розуміння освіченості, моралі, професійної майстерності, практичності та діловитості виводять на перший план у вищій школі особистісно-професійний саморозвиток студентів, готових до самовизначення в діяльності та спілкуванні, а в кінцевому рахунку – до самореалізації в житті [3, с. 162];

- які та як використовувати методи контролю, щоб, з одного боку, викладач міг визначити, наскільки добре працюють його форми і методи по засвоєнню лексики, і що треба змінити, а з іншого боку, щоб курсанти змогли побачити свої слабкі місця і звернути на це особливу увагу;

- як сформувати у курсантів вміння користуватися потенційним словниковим запасом (тобто лексичними одиницями, які не належать до рецептивного словникового запасу, але значення яких можна вивести або здогадатися про нього на основі знайомих коренів або афіксів; інтернаціональної лексики; здогадки за контекстом); формування таких вмінь є важливим, оскільки неможливо сформувати у курсантів рецептивний словниковий запас, щоб він містив усі слова, що вживаються в оригінальних автентичних текстах з фаху;

- яким чином поряд із базовими лінгвістичними знаннями в галузі іноземної мови забезпечити входження в чужу культуру та професійну практичну діяльність майбутніх спеціалістів, для чого необхідно сучасні форми викладання та навчання іноземних мов.

Підвищену увагу розвитку лексичної компетенції іншомовного мовлення можна пояснити такими причинами:

❑ від ступеня володіння лексикою в першу чергу залежить змістова сторона висловлювання (усного чи писемного);

❑ лексика, яку повинні засвоїти курсанти в процесі навчання іноземної мови для спеціальних цілей (у даному випадку пов'язану з юриспруденцією та правоохоронною діяльністю) неоднорідна за своїми психологічними, психолінгвістичними, лінгвістичними та методичними характеристиками. Ця характеристика є суттєвою в процесі семантизації лексики та тренування в її використанні, оскільки сприяє її осмисленню, запам'ятовуванню та зберіганню в довготривалій пам'яті з подальшим використанням її в різних видах мовленнєвої діяльності (усному мовленні, читанні, письмі);

❑ засвоєна лексика є базовою (опорною) лексикою. Тут необхідно зазначити, що, курсанти мають справу, в основному, з професійно спрямованою лексикою, яка є для них, по-перше, абсолютно новою, а по-друге, вона складає значну кількість лексичних одиниць, які треба засвоїти за досить короткий період часу, відпрацювати їх до такої ступені, щоб вони збереглися в пам'яті надовго і майбутній фахівець зміг би відтворити їх в потрібний час у відповідній ситуації. Необхідно також мати на увазі активний і пасивний словник курсантів. Між активним і пасивним словником існує дуже тісний зв'язок. Часто, зустрічаючи якесь слово в тексті, можна його запам'ятати,

щоб потім відтворити його в потрібний момент в мовлення і навіть вжити його в правильному словосполученні, якщо запам'яталось і дане словосполучення. З іншого боку, активне слово може перейти в пасивний запас, якщо той, хто навчається, перестане користуватися ним у своєму мовленні [5, с. 239];

Q навички щодо використання одиниць мовного матеріалу на лексичному рівні є важливим компонентом різних видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, читання, говоріння;

Q виникає необхідність проводити роботу по систематизації лексичних одиниць, які вивчаються.

З огляду на сказане вище можна сформулювати деякі вимоги до навчання лексики курсантами ВНЗ МВС України. Серед них можна назвати такі:

Ø при відборі лексики необхідно ґрунтуватися на загально визначених принципах відбору: частотності, сполучуваності, регулюванні тематики; особливо увагу треба звернути на міжтемну лексику, а також на відбір найбільш вірогідних і комунікативно цінних сполучень слів, щоб забезпечити опрацювання цих словосполучень у процесі засвоєння слова;

Ø під час ознайомлення курсантів з лексикою необхідно використовувати різні прийоми: унаочнення, контекст, дефініції, пояснення, знання курсантів з спеціальних предметів, співставлення тощо. Подача нової лексики повинна бути по можливості мотивованою, тобто засвоєння нового слова повинно бути продиктовано комунікативною необхідністю;

Ø вправи повинні враховувати специфічні труднощі кожної лексичної одиниці, які витікають із інтерференції рідної мови, інтерференції іноземної мови тощо;

Ø невелика кількість вправ повинна бути присвячена вживанню ізольованих слів, наприклад, завдання на різні види групування слів, що стимулює їх мимовільне запам'ятовування, а також має певну цільову спрямованість на подальше використання слів у синтаксичному цілому;

Ø більша кількість вправ повинна мати комунікативний характер, тобто вони повинні своєю зовнішньою формою бути подібними на природні мовленнєві акти, відображати реальну дійсність, бути природно стимульованими;

Ø вправи не комунікативного характеру для опрацювання форми слова, на словотворення, на здогадку про значення слова, закріплення його зв'язку з іншими словами тощо;

Ø систематичне вживання засвоєних слів у різних ситуаціях;

Ø вправи на опрацювання слів у найхарактерніших граматичних формах і функціях;

Ø вправи повинні передбачити встановлення різних асоціативних зв'язків для даного слова і групи слів – синонімічний ряд, словотворче гніздо, антоніми, омоніми;

Ø незначна кількість вправ на переклад, переважно з рідної мови на іноземну.

Лексичні вправи можна поділити на три типи:

ü *інформаційні*, спрямовані на створення правильної орієнтації в мовному та мовленнєвому матеріалі та його осмислення;

ü *операційні*, спрямовані на автоматизацію дій та операцій з певним мовним матеріалом;

ü *мотиваційні*, спрямовані на контроль (самоконтроль) діяльності або вмотивоване використання моделей в інтересах комунікації [1, с. 73].

Найраціональніше такі вправи виконувати під час самостійної роботи курсантів, попередньо пояснивши їм, що саме та як треба буде зробити. На практичних заняттях краще проводити контроль за тим, що виконали курсанти і зосередити їх увагу на тих труднощах, які могли виникнути під час засвоєння та опрацювання ними лексики.

Таким чином, знання та володіння курсантами лексикою як потенційно інформаційного поля відіграє велику роль у навчанні іноземної мови. Робота над лексикою, закріплення її в пам'яті курсантів, тренування у використанні, без сумніву, займає важливе місце в практичній діяльності кожного викладача і вимагає постійного удосконалення та використання нових форм, методів і прийомів навчання.

Література

1. Гиренко И. Об особенностях обучения немецкому языку как второму иностранному на базе английского в технических вузах //Сучасні проблеми лінгвістичних досліджень і методика викладання іноземних мов професійного спілкування у вищій школі: Збірник наукових праць / За ред. В. Т. Сулима, С. Н. Денисенко. Ч. 2. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – С. 71-73.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Латышева Н. Е. Личностно ориентированное обучение иностранному языку в условиях гуманизации школьного и вузовского образования // Современные теории и методы обучения иностранным языкам. – М.: Изд-во «Экзамен», 2006. – С. 161-162.
4. Пассов Е. И., Колова Т. И. et al. Беседы об уроке иностранного языка. – Л.: Изд-во «Просвещение». Ленинградское отделение, 1971. – 148 с.
5. Рахманов И. В. Методика обучения немецкому языку. – М.: Изд-во Академии педагогических наук РСФСР, 1956. – 343 с.
6. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іноземної мовленнєвої діяльності у вищому мовному навчальному закладі. – К.: Фірма «Інкос», 2006. – 246 с.
7. Шаргун Т. Концептуальні підходи до навчання загальнотехнічних і спеціальних дисциплін іноземними мовами у системі професійної освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2003. – № 6. – С. 60-66.
8. Ярчук О. В. Формування професійної спрямованості в навчанні іноземних мов студентів спеціальності «Правознавство» //Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць. – К.: КНЛУ-НМАУ, 2005. – Вип. 29. – С. 166-170.

Зеленська О. П. НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ТА АД'ЮНКТІВ

Серед багатьох аспектів навчання іноземної мови наявність добре спланованого підручника чи навчального посібника з англійської мови для спеціальних цілей, який міг би служити відправним пунктом для засвоєння мовних і мовленнєвих навичок з метою опанування іноземною мовою, має велике значення. Для кожного типу навчальних закладів необхідні підручники, які відповідали б їх специфіці, завданням, діючим програмам, урахували б особливості тих, хто навчається [4, с. 170].